

Avaluació transversal dels ensenyaments de Medicina, UB, UAB, UdL, URV

Avaluació internacional

Introducció

L'ensenyament de Medicina a Catalunya s'imparteix a quatre universitats: la UB, la UAB, la UdL i la URV. Durant el programa d'avaluacions 2000 de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari a Catalunya s'han avaluat de forma transversal aquestes quatre titulacions.

Per desenvolupar aquest procés, una comissió de treball formada per tècnics de l'Agència i representants de les facultats de Medicina va adequar la metodologia d'avaluació als ensenyaments de Medicina.

Per a l'avaluació es van constituir comitès interns formats per representants dels òrgans directius de les facultats, professors, estudiants i personal d'administració i serveis. D'altra banda, els comitès d'avaluació externa han estat formats tant per experts acadèmics de diverses universitats europees com per professionals de la medicina de Catalunya. En els comitès externs també hi han participat dos experts en avaluació, l'un dels Països Baixos i l'altre de Catalunya.

El desenvolupament de l'avaluació s'ha dut a terme segons els criteris establerts per l'Agència. En el cas de la UAB, cal dir que l'informe elaborat pel comitè intern no ha tingut el consens necessari dins la pròpia Facultat de Medicina. Així mateix les conclusions d'aquest informe tampoc han estat acceptades de manera majoritària pel membres de la mateixa comunitat universitària. Aquest aspecte va quedar palès durant la fase d'avaluació externa, i és per això que el comitè extern recomana una nova avaluació de l'ensenyament d'aquí a dos anys.

Cal dir que les facultats de Medicina són centres d'una gran complexitat, pel fet de disposar d'unitats docents hospitalàries amb la plantilla corresponent de professorat vinculat, i això ha dificultat en general el procés d'avaluació.

Context institucional

L'ensenyament reglat de la Medicina a Catalunya data de l'any 1300, amb la creació de l'Estudi General de Lleida. A Barcelona, els estudis s'inicien el 1401, quasi cinquanta anys abans de la creació de la Universitat de Barcelona.

La Facultat de Medicina de Barcelona data de mitjan segle XIX. Durant els anys trenta es constitueix la Universitat Autònoma de Catalunya, que incorpora professorat de gran prestigi mèdic i implanta un pla d'estudis modern.

A partir de l'any 1968 s'obren grans hospitals i es crea la nova Universitat Autònoma de Barcelona i, amb ella, la segona facultat de Medicina de Catalunya. Finalment, el 1977 es creen les facultats de Medicina de Lleida i Reus, com a extensions de la UB. Posteriorment, aquestes facultats esdevenen centres propis de la UdL i la URV, respectivament.

D'altra banda, la xarxa hospitalària que dona suport a les titulacions avaluades ha estat molt ben valorada en el procés d'avaluació. Cal destacar la xarxa de la UAB amb quatre unitats docents hospitalàries: Sant Pau, Vall d'Hebron, Mar i Germans Trias. La UB també té tres unitats docents molt importants, l'una a l'Hospital Clínic, l'altra al de Bellvitge i una tercera a l'Hospital de Sant Joan de Déu. A la UdL la unitat docent es troba situada a l'Hospital Arnau de Vilanova, i la URV en té dues, una a l'Hospital Sant Joan de Reus i una altra al Joan XXIII de Tarragona. Aquests hospitals, tot i tenir unes dimensions més reduïdes que els de Barcelona, també s'han valorat com a molt adequats per a la docència.

Juntament amb les unitats docents, les facultats subscriuen acords amb una gran quantitat de centres de la xarxa hospitalària catalana. Darrerament, s'han incorporat a aquesta xarxa centres d'assistència primària, cosa que ha representat un benefici important en la millora formativa dels estudiants.

També cal subratllar que l'existència del sistema MIR té un impacte substancial sobre la formació de pregrau, tant en l'establiment dels programes de formació com dels mètodes d'aprenentatge i d'avaluació seguits. En aquest sentit, el sistema actual fa prevaler els coneixements davant de les habilitats i les actituds, les classes magistrals basades en apunts davant de l'estudi per casos o l'autoaprenentatge tutelat, i l'ús de proves objectives (tipus test) davant de l'avaluació continuada o altres mètodes.

Taula 1. Dades generals dels estudis de medicina per a cada universitat. Curs 1999-2000

Alumnes de l'ensenyament a tot Catalunya	4.231			
	UB	UAB	UdL	URV
Alumnes de l'ensenyament	1.349	1.759	541	582
Alumnes totals matriculats a la universitat	57.777	32.671	9.531	11.737
Alumnes de cicle llarg a la universitat	41.388	26.101	3.214	5.899
Percentatge d'alumnes de la titulació respecte dels alumnes totals	2,3%	5,4%	5,7%	5%
Percentatge d'alumnes de la titulació respecte dels alumnes totals de cicle llarg	3,2%	6,7%	16,8%	9,9%
Percentatge d'alumnes respecte del total d'alumnes de la titulació a Catalunya	32%	41,6%	12,8%	13,8%

L'accés a l'estudi

La facultat amb més oferta de places és la de la UAB amb 270, seguida de la UB amb 224, mentre que la URV i la UdL n'ofereixen prop de 100. Les dades del curs 1999-2000 mostren que a Catalunya la demanda és el doble de l'oferta de places. La facultat amb més demanda és la de la UB, que triplica l'oferta de places.

Els estudiants que accedeixen a les titulacions de Medicina tenen notes de selectivitat elevades i una motivació alta per l'estudi. Com es pot veure a les dades de la taula 2, les notes de tall han tingut una tendència creixent, encara que és possible que la incipient davallada demogràfica freni aquesta tendència. A totes les facultats els estudiants tenen notes d'accés superiors a 7; el fet que hi hagi algun estudiant amb una nota inferior sembla indicar que ha accedit al centre durant el procés de reassignació de places.

Una altra dada significativa és el percentatge d'estudiants que es matriculen al centre i que l'han triat com a primera opció a les PAU. Així, el curs 2000-2001 aquesta mena d'estudiants representa el 100% de la matrícula a la UB, cap al 75% a la UAB i a la URV i el 50% aproximadament a la UdL. Els últims tres cursos aquests valors s'han mantingut força constants a tots els centres, llevat de la URV on s'ha passat del 54% el curs 1997-1998 al 74% el 2000-2001.

El marc d'accés actual permet que alumnes que volen estudiar a l'àrea de Barcelona i no tenen prou nota per accedir-hi es matriculin a Lleida o a Reus i després demanin el trasllat. Això afecta les universitats de fora de Barcelona, atès que fan una planificació i un esforç docent pensant en un volum d'accés determinat que després no és el que tindran.

Un fet rellevant dels darrers anys ha estat la important feminització dels estudis de Medicina, ja que les dones representen actualment prop del 70% dels estudiants de nou accés.

Pel que fa a la relació entre accés i ocupació, cal dir que la situació actual no permet als llicenciats exercir immediatament la seva professió en l'àmbit públic sanitari, principal destí professional dels graduats. És, doncs, el Ministerio de Sanidad y Consumo qui regula l'accés a la funció mèdica en l'àmbit públic mitjançant les proves selectives del MIR. En el passat, el fort desajust entre accés a les facultats i nombre de places MIR ha creat una bossa important de desocupats i és per això que les facultats han limitat la seva oferta de places.

El comitè extern d'avaluació ha subratllat la necessitat de planificar l'accés a l'ensenyament de Medicina amb un horitzó temporal llarg, que tinguin en compte, entre altres factors, el temps necessari per formar metges, les necessitats socials i la incorporació elevada de la dona en la tasca professional mèdica. Cal tenir present que els alumnes que accedeixin als estudis l'any 2002 no podran començar a exercir com a metges MIR fins el 2009 aproximadament i com a especialistes fins el 2011-2012, en els casos més favorables. I en l'horitzó del 2012 les necessitats assistencials de la societat catalana segurament seran força diferents de les d'ara. D'altra banda, no s'ha d'oblidar l'escassetat de metges en alguns països europeus del nostre entorn.

Taula 2. Demanda d'accés a la titulació. Curs 1999-2000

Titulació	Places ofertes*	Demanda global	Ratio demanda / oferta	Demanda 1a opció		Demanda satisfeta global
				PAU	Altres	
Medicina, UB	224	667	3	560	107	221
Medicina, UAB	270	504	1,9	449	55	260
Medicina, UdL	95	169	1,8	157	12	98
Medicina, URV	108	166	1,5	146	20	109

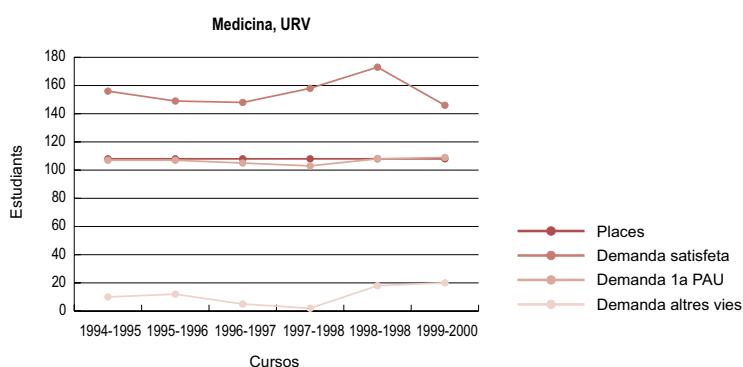
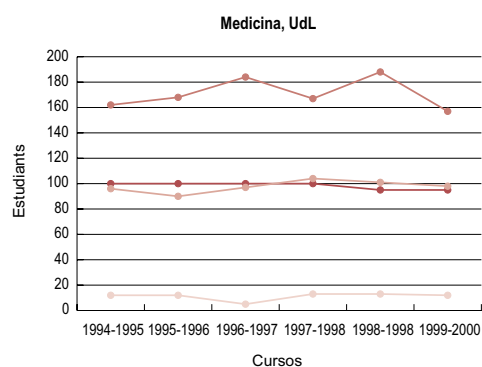
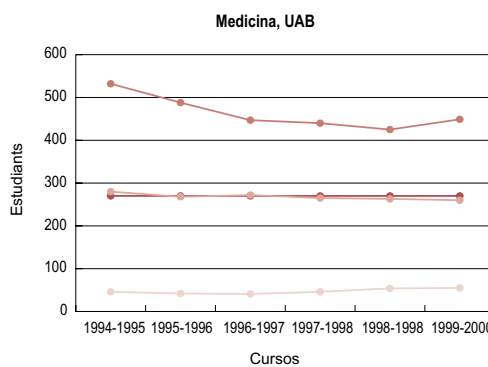
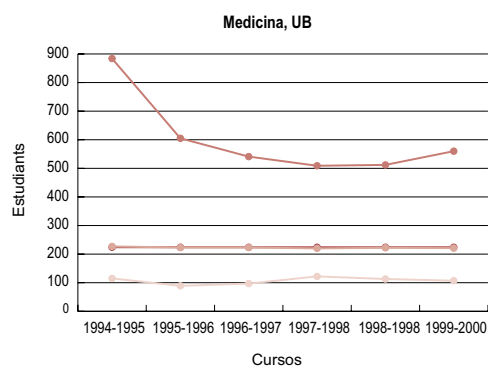
* Places ofertes a Catalunya: 697

Demanda en 1a opció a Catalunya: 1.506

Taula 3. Notes de tall. Evolució 1995-2000

Titulació	Via d'accés PAU					
	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	NTE.*
Medicina, UB	7,17	7,39	7,59	7,58	7,72	8,19
Medicina, UAB	6,85	7,01	7,14	7,16	7,29	7,64
Medicina, UdL	6,56	6,71	6,81	6,89	7,00	6,67
Medicina, URV	6,66	6,78	6,91	7,06	7,09	7,10

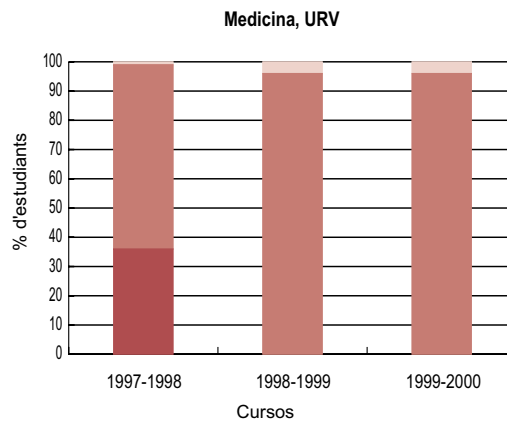
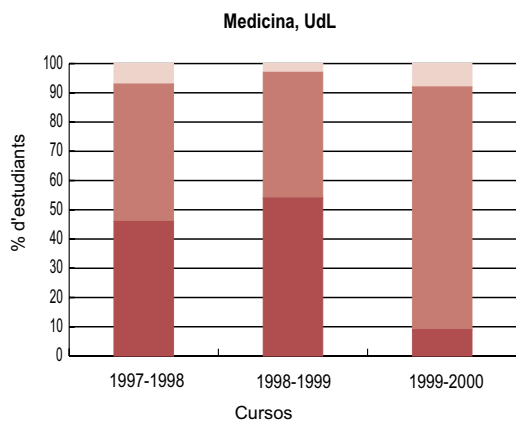
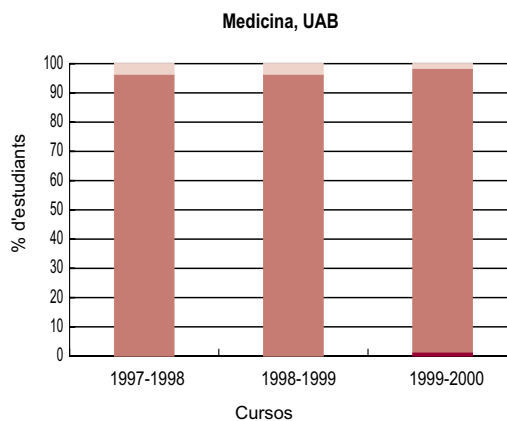
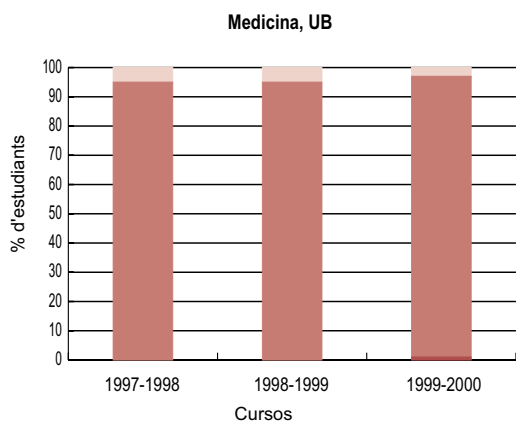
*Nte.: Nota de tall equivalent del curs 1999-2000

Taula 4. Distribució dels alumnes de 1r curs per notes i vies d'accés

Titulació	Via d'accés PAU								
	Curs 1997-1998			Curs 1998-1999			Curs 1999-2000		
	[5-6]	[6-7]	>7	[5-6]	[6-7]	>7	[5-6]	[6-7]	>7
Medicina, UB	0%	0%	95%	0%	0%	95%	0%	1%	96%
Medicina, UAB	0%	0%	96%	0%	0%	96%	1%	0%	97%
Medicina, UdL	0%	46%	47%	0%	54%	43%	0%	9%	83%
Medicina, URV	0%	36%	63%	0%	0%	96%	0%	0%	96%

La suma de la distribució d'alumnes d'accés via PAU per a cada curs ha de donar el 100%. Si això no passa, la diferència fins el 100% correspon als alumnes que han accedit a la titulació per altres vies.

Altres
FP>7
PAU>7
PAU [6-7]
PAU [5-6]

Fites, objectius i planificació

El comitè extern d'avaluació valora positivament la intenció del centre de formar professionals de la medicina d'alt nivell, i no tan sols estudiants preparats per passar l'examen MIR. El perfil de formació establert s'ajusta a les directrius comunitàries, i està enfocat a formar metges amb coneixements de les ciències en que està basada la medicina, l'estructura i funcionament del cos humà, així com de la pràctica clínica i assistencial. Tot i així, els nous objectius formatius fixats per la Facultat no estan encara prou explicitats.

Com a punt fort de la planificació cal esmentar l'establiment dels plans estratègics del centre i dels departaments, que contenen línies de millora interessants.

Finalment, s'observa que la Facultat manté una actitud oberta respecte del marc europeu d'educació superior, i també en el seguiment dels estàndards internacionals establerts per a l'educació mèdica a l'hora de dissenyar els nous plans d'estudis.

El programa de formació

El programa de formació consta de 540 crèdits, repartits en dos cicles. El primer cicle conté les assignatures que ofereix el Departament de Ciències Mèdiques Bàsiques i el segon, les del Departament de Cirurgia i Medicina. El comitè extern d'avaluació considera que l'elevat nombre de crèdits provoca que el programa estigui sobrecarregat, i pensa que els crèdits no estan distribuïts equitativament entre els cursos.

Els estudiants valoren positivament la formació que reben a la Facultat, i en són una mostra els resultats que obtenen a la prova de malalts simulats en l'àmbit català. Ara bé, el comitè extern qualifica el programa vigent de tradicional i excessivament centrat en el professor. De fet, sembla que a les assignatures del primer cicle els estudiants no tenen la sensació de cursar estudis de medicina i això es relaciona, en bona mesura, amb l'absència de determinades assignatures sobre el vessant més humà de la medicina (bioètica, sociologia de la malaltia, psicologia social, etc.), que són considerades un signe de modernitat en el currículum dels estudis d'altres països de la Unió Europea. A més a més, el pla d'estudis tampoc no té prou en compte la formació en tasques pròpies de la recerca, que avui dia es consideren peces clau per a l'exercici de la medicina.

D'altra banda, tot i que és interessant que a tercer curs es realitzin pràctiques mèdiques en centres d'assistència primària, el comitè extern d'avaluació creu que se n'haurien de fer abans i que se n'hauria d'aprofitar millor el potencial per desenvolupar habilitats bàsiques de la medicina.

El segon cicle s'imparteix en dues unitats docents localitzades als hospitals de Reus i de Tarragona, que formen part del Departament de Medicina i Cirurgia. El grau d'integració que es produeix al segon cicle, especialment motivat per la pràctica clínica, és força bo.

La Facultat es planteja, com un dels objectius importants de la formació que ofereix, la integració de les diferents disciplines del programa, però l'avaluació ha posat de manifest que, si bé hi ha una coordinació entre professors que evita la repetició innecessària de continguts, la integració no es produeix. De fet, s'ha observat que hi ha diverses assignatures en diferents cursos que es podrien agrupar perfectament en una única unitat. D'aquesta manera s'afavoriria un aprenentatge més continuat i, per tant, els estudiants no haurien de fer tants exàmens.

Pel que fa als crèdits de lliure elecció -54-, la Facultat hauria d'establir criteris més clars per valorar-los i orientar millor sobre quins són els més indicats per cursar segons les especialitats.

Taula 13. El programa de formació

	Medicina, UR/
Publicació al BOE	2.7.1993
Anys de durada	6
Pla d'estudis	
Crèdits troncal i obligatoris	442,5
Teoria	200,2
Pràctica	242,3
Crèdits optatius	43,5
Crèdits de lliure elecció	54
Total	540
Altres dades	
Grau mínim de practicitat obligatòria	54,7
Nombre d'assignatures optatives ofertes	23
Oferta de crèdits optatius propis	nd
Percentatge de crèdits optatius al pla d'estudis	18%
Relació d'optativitat	1,9
Pràctiques	
Projecte final de carrera / Pràcticum	No
Pràctiques en empreses	Si

Desenvolupament de l'ensenyament

En primer lloc, val a dir que les dimensions de la Facultat permeten un ensenyament on la relació professor-estudiant és molt propera. Això és especialment positiu durant el cicle clínic, ja que permet organitzar grups de pràctiques reduïts i introduir noves metodologies docents. No obstant això, encara hi ha un bon nombre de classes magistrals, que produeixen un volum excessiu d'informació i que fan que els estudiants hagin de memoritzar més del que seria recomanable.

En general, el programa de formació és dens en continguts, tant de forma global com en les diferents assignatures.

L'ensenyament per mitjà de la resolució de casos i problemes es va introduint progressivament, encara que de vegades desperta certes reticències per part dels estudiants, ja que aquesta mena d'aprenentatge s'allunya del que hauran d'afrontar a l'examen MIR. D'altra banda, el comitè extern ha valorat molt favorablement la docència a les assignatures de psiquiatria, que considera com un bon exemple d'innovació docent. En aquestes assignatures, la integració de l'estratègia didàctica a partir de casos es produeix de manera dinàmica i propicia bons resultats formatius. El comitè extern també ha valorat positivament la diversitat de metodologies docents a les pràctiques que s'imparteixen al primer cicle.

La Facultat no té implantat un pla de tutories de seguiment dels estudiants que els orienti en la seva carrera formativa o que doni suport als alumnes que ho necessiten. Aquest sistema de tutories permetria detectar problemàtiques docents que en l'actualitat passen gairebé desapercebudes als professors, com ara el desequilibri de càrregues de treball que tenen els alumnes al llarg de la carrera. L'activitat d'orientació es desenvolupa, doncs, en la seva forma més tradicional de professor-assignatura.

Quant a l'avaluació de l'aprenentatge, en general es fan servir mètodes tradicionals d'acord amb el sistema docent basat en classes magistrals. En aquest sentit es troba a faltar una avaluació formativa, en què la valoració forma part del mateix procés d'aprenentatge.

En aquest punt, cal dir que l'intent d'integració d'algunes assignatures que s'ha esmentat anteriorment s'ha fet per mitjà de l'avaluació. Així, es fan exàmens separats per a cada assignatura, però cal superar-los tots per aprovar. El comitè extern creu que aquest sistema afegeix una dificultat extra a l'estudiant sense una justificació clara.

Al segon cicle l'examen més habitual és la prova tipus test. Però el centre no té prou ben implantat un sistema de coordinació que assegurí l'homogeneïtat en els criteris d'avaluació entre les dues unitats docents en què està dividit. Com a

punt fort, el comitè extern destaca la participació de la Facultat en el programa d'exàmens amb pacients simulats, en el qual els estudiants de la URV obtenen uns bons resultats. Els resultats de les proves MIR també són bons, tot i que, com passa a les altres facultats, hi ha molts estudiants que les preparen amb el suport d'acadèmies alienes a la Universitat.

Taula 14. Distribució dels alumnes a la titulació. Curs 1998-1999

	Medicina, URV
Mitjana d'alumnes per grup de 1r curs	
Teoria	140
Pràctica	20
Mitjana d'alumnes de nou ingrés de 1r curs	
Teoria	113
Pràctica	nd
Mitjana d'alumnes per grup cicle bàsic	
Teoria	127
Pràctica	nd
Mitjana d'alumnes per grup cicle clínic	
Teoria	61
Pràctica	2-3
Alumnes totals	582
Alumnes equivalents a temps complet	616

Taula 15. Resultats acadèmics. Curs 1998-1999

	Medicina, URV
Taxa d'èxit 1r curs	
1a convocatòria	70%
2a convocatòria	60%
Taxa d'èxit 1r cicle	
1a convocatòria	70%
2a convocatòria	66%
Taxa d'èxit 2n cicle	
1a convocatòria	84%
2a convocatòria	83%
Rendiment acadèmic	
1r curs	79%
1r cicle	79%
2n cicle	90%
Mitjana del nombre de titulats (1996-1999)	83
Taxa de graduació	0,8

Professorat

Els comitès d'avaluació no han disposat de prou dades concretes sobre la distribució de l'activitat docent de la Facultat per poder-la valorar. Amb tot, sí que s'ha observat una dedicació important del professorat a la docència.

Com a punt fort del professorat destaca la implicació tant de l'equip directiu de la Facultat com dels responsables acadèmics de les unitats docents (caps de les unitats i catedràtics) en el funcionament del centre.

La plantilla docent, però, té pocs catedràtics, la qual cosa fa que siguin responsables d'un nombre elevat d'assignatures. Aquesta situació desemboca en un sistema de gestió de l'activitat acadèmica de tipus fortament piramidal, que resulta efectiva per a la Facultat, atesa la implicació i la competència dels responsables de les assignatures, però que dificulta el desenvolupament acadèmic, ja que provoca un excés de concentració en el procés de presa de decisions.

Taula 16. Dedicació docent del professorat. Curs 1998-1999

	Medicina, URV
Professorat ordinari	nd
Catedràtics d'universitat	nd
Catedràtics d'universitat vinculats	nd
Titulars d'universitat	nd
Titulars d'universitat vinculats	nd
Associats	nd
Associats vinculats	nd
Altres	nd

Nota: La base de dades del Pla d'Ordenació Acadèmica (POA) referents a la dedicació horària de cada professor no disposa fins al moment d'una aplicació informàtica que permeti calcular les dades de dedicació docent del professorat en els termes que s'expressen en aquesta taula. Actualment, les dades s'enregistren en fitxes individuals per a cada docent però són difícils de computar globalment.

Instal·lacions

La Facultat és situada al centre de Reus. Actualment té dos edificis: un de construcció recent i ben condicionat i un altre de més antic -pendent d'obres- on s'observen deficiències importants.

La Facultat disposa d'unes instal·lacions bibliotecàries bones, d'aules i de laboratoris de docència. Es valora positivament l'adaptació dels edificis a les persones amb problemes de mobilitat.

A les unitats docents situades als hospitals, en general les aules estan ben condicionades i s'ha fet un esforç important per tal de modernitzar les infraestructures, tant pel que fa als espais com a les instal·lacions informàtiques. No obstant això, l'avaluació ha posat de manifest que la situació de provisionalitat en relació amb la modernització i l'adequació dels espais en què es troba actualment la Facultat condiona la planificació i el desenvolupament de determinades activitats. En aquest sentit, cal esmentar que alguns serveis presenten problemes importants, com ara l'estabulari, que no garanteix les condicions de manteniment i de seguretat necessàries, o la sala de dissecció, que no disposa de l'aïllament i dels controls adequats. D'altra banda, tot i que la Facultat està treballant en un pla d'emergència, el comitè extern ha detectat una falta de senyalització i de mesures de seguretat en algunes zones del centre. També s'han detectat deficiències a la sala d'estudis, que es troba en un lloc de pas i poc ventilat.

Relacions externes

Les relacions que la Facultat de Medicina manté amb l'entorn en què se situa són molt positives i li permeten disposar del suport de diversos sectors a l'hora d'emprendre nous projectes. En aquest apartat cal esmentar l'esforç realitzat per la ciutat de Reus per establir-hi la Facultat de Medicina, amb la cessió d'un edifici. Per la seva banda, el centre es mostra obert a la ciutadania; en són un bon exemple els cursos d'extensió universitària.

La Facultat manté també nombrosos contactes amb altres facultats europees, tant per mitjà dels programes Erasmus-Sòcrates com del Sèneca, la qual cosa afavoreix la mobilitat dels estudiants. També té subscrits acords amb l'Institut d'Estudis de la Salut i el col·legi de metges per al desenvolupament de la docència de pregrau.

Finalment, cal destacar la presència de la Facultat de Medicina en òrgans de coordinació europeus vinculats a la docència mèdica. Aquesta relació ajudarà el centre a integrar-se en el procés de convergència europea en l'àmbit de l'ensenyament superior.

Recerca

La Facultat té una producció científica important, tal com fa palès el volum elevat d'articles publicats tant pel Departament de Ciències Bàsiques Mèdiques com pel de Medicina i Cirurgia, que, d'altra banda, són dels més productius de la URV. Destaquen les línies de recerca dedicades a les infeccions fúngiques, als lípids i l'arteriosclerosi i a la salut ambiental i la toxicologia.

La producció científica dels dos hospitals vinculats a la Facultat també és important. Tant l'Hospital Sant Joan, de Reus, com el Joan XXIII, de Tarragona, es troben en molt bones posicions dins els rànquings estatals establerts en aquest àmbit.

La Facultat té onze grups de recerca, cinc dels quals estan consolidats. Tot i així, s'observa que el nombre de professors que treballen en cadascun d'aquests grups és baix i que, a més, n'hi ha que es dediquen a la mateixa temàtica. Això, que dóna a entendre una manca de planificació i de coordinació de la recerca a la Facultat, pot suposar desavantatges a l'hora d'accedir al finançament europeu. Cal tenir en compte que l'espai europeu de recerca requereix una consolidació dels grups a partir d'augmentar el nombre de membres que en formen part i d'incentivar-ne la multidisciplinarietat. A més, caldria estudiar atentament les necessitats de personal de suport a la recerca.

Pel que fa al programa de doctorat, cal posar de manifest que, malgrat que es dirigeix als llicenciats en Medicina, acull força graduats que no han estudiat Medicina. Això comporta alguns desajustos importants en el seu desenvolupament.

Finalment, el procés d'avaluació ha posat en relleu que no hi ha cap memòria integrada sobre les activitats i els productes de la recerca feta a la Facultat i als centres çassistencials integrats.